

Nr 7

Memorial angående användande av riksbankens vinst för år 1966.

Enligt § 1 i den för bankoutskottet gällande instruktionen åligger det utskottet att till riksdagen meddela yttrande och förslag om användande av den under föregående år upplupna bankovinsten.

I riksstaten för budgetåret 1966/67 har såsom inkomst på driftbudgeten under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 150 miljoner kronor.

Enligt den av fullmäktige i riksbanken till utskottet avgivna berättelsen angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1966 uppgick riksbankens nettovinst för nämnda år till 229 479 061 kronor 80 öre. Såsom balanserade vinstmedel från föregående år redovisades ett belopp av 710 843 kronor 34 öre. Till förfogande stående vinstmedel utgör sålunda 230 189 905 kronor 14 öre.

Utskottet har i fråga om bankovinsten för år 1966 inhämtat yttrande från *fullmäktige i riksbanken*. I skrivelse den 16 februari 1967 har fullmäktige hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen besluta att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor skall inlevereras till statsverket under budgetåret 1966/67;

b) ett belopp av 80 000 000 kronor skall överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 189 905 kronor 14 öre skall kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Fullmäktiges beslut att föreslå denna disposition av bankovinsten har fattats av en majoritet, bestående av herrar Wörnberg, Åsbrink, Holmberg, Nilsson, Johansson och Hansson. Någon särskild motivering för förslaget har icke lämnats. En *reservant* inom fullmäktige, herr Kollberg, har yrkat att med hänsyn till den för året speciellt höga vinsten ett belopp av 200 miljoner kronor skall inlevereras till statsverket och 30 miljoner kronor tillföras kursdifferenskontot.

Disposition av riksbankens vinst under senare år

Sedan slutet av 1950-talet har riksbankens bruttovinst till följd av rörelsens ökade omslutning och en högre förräntning på bankens portfölj av svenska och utländska värdepapper legat på en avsevärt högre nivå än tidigare; särskilt har detta varit fallet under år 1966. En del av bruttovinsten användes årligen för nedskrivningar på bankens innehav av svenska obligationer. Återstoden, riksbankens redovisade vinst, disponeras för varje år genom särskilt beslut av riksdagen, i regel innebärande att ett visst, på förhand i riksstaten beräknat belopp inlevereras till statsverket, medan vinstmedlen i övrigt användes till förstärkning av riksbankens reserver genom avsättning till ett kursdifferenskonto. I vissa fall har också gjorts avsättningar till andra ändamål. Det till statsverket inlevererade beloppet utgjorde under en följd av år 15 milj. kr. Av vinstmedlen för vart och ett av åren 1959—1961 inlevererades 50 milj. kr., varefter inleveransen höjdes till 100 milj. kr. I riksstaten för budgetåret 1966/67 har beräknats att vinstmedel från riksbanken under år 1966 skall kunna inlevereras till ett ytterligare förhöjt belopp av 150 milj. kr.

Vid utgången av år 1961 uppgick kursdifferenskontot till 686 milj. kr. Vid dispositionen av bankovinsten för sistnämnda år beslöt riksdagen att ytterligare 130 milj. kr. skulle överföras till kursdifferenskontot men att därefter av de medel som avsatts bl. a. på detta konto 500 milj. kr. skulle avskrivas på riksbankens fordran på svenska staten och 250 milj. kr. avsättas till en riksbankens jubileumsfond. Till följd härav har kursdifferenskontot sedan dess haft mindre omfattning än under åren 1957—1961.

Dispositionen av riksbankens vinst samt storleken av kursdifferenskontot under de senaste åren framgår av nedanstående sammanställning, utvisande belopp i milj. kr.

Verksamhetsår	Disponibla vinstmedel	Till statsverket	Till kursdifferenskontot	Till byggnadsfond	Till avbetalningslånefond	Kursdifferenskontot 31/12 följande år
1961.....	230	50	130	50	—	137
1962.....	227	100	27	—	100	169
1963.....	134	100	9	—	25	178
1964.....	167	100	67	—	—	252
1965.....	208	100	108	—	—	365
1966.....	230	..	..	..	..	..

Principer för dispositionen av riksbankens vinst

De principiella spörsmål som är förknippade med uppkomsten och dispositionen av en centralbanks vinster behandlades utförligt i en skrivelse från bankofullmäktige till bankoutskottet år 1962 och i utskottets utlåtande däröver (1962 nr 13).

Fullmäktiges synpunkter sammanfattades i skrivelsen på följande sätt:

Riksbankens vinster och uppbyggandet av reserver inom banken kan icke bedömas på samma sätt som i vanliga affärsdrivande företag. Själva överförandet av vinstmedel från riksbanken till staten är, under förutsättning att de inte i övrigt påverkar statsverkets vare sig övriga inkomster eller utgifter, neutralt ur samhällsekonomisk synpunkt, men en vinstöverföring skulle verka samhällsekonomiskt försvagande på budgeten, om den ledde antingen till en ökning av statens utgifter eller till en minskning av dess övriga inkomster. Riksbanken behöver reserver för att i allmänt accepterade former kunna bokföringsmässigt möta förluster, som kan uppstå i rörelsen, och uppbyggandet av reserverna bidrager även till att skapa den nödvändiga marginalen vid uppfyllandet av sedeltäckningsbestämmelserna. Den sakligt viktigaste synpunkten i detta sammanhang är emellertid, att riksbanken måste till sitt förfogande ha en tillräckligt stor och differentierad värdepappersportfölj för genomförandet av marknadsoperationer. Flera skäl talar för att kraven i detta avseende i framtiden blir större, än vad som hittills varit fallet.

Utskottet tog för sin del i nyssnämnda utlåtande först upp frågan om bankovinstens uppkomst. Till viss del kan denna vinst, framhöll utskottet, sättas i samband med riksbankens ensamrätt att utge sedlar och med de bestämmelser som gäller rörande sedeltäckning. Tillhandahållandet av betalningsmedel ger visserligen i och för sig ingen direkt påtaglig avkastning. De värden, med vilka stat och allmänhet tillhandlar sig sedlar från riksbanken, kan emellertid ge en lägre eller högre förräntning. I den mån bankens sedelutgivning motsvaras av en uppläggning av reserver i guld uppkommer ingen omedelbar vinst av rörelsen. Ett överskott uppstår däremot då sedlar utbyts mot räntebärande obligationer eller andra värdepapper. Från dessa utgångspunkter fann utskottet att dels den ökade sedelutgivningen och dels den relativa förskjutning mot värdepapper, som skett beträffande riksbankens sedeltäckningstillgångar, fick tillmätas betydelse för utvecklingen av bankens vinst.

Vid sidan av förändringar i sedelutgivningen och i fördelningen mellan räntebärande och icke räntebärande tillgångar i riksbanken påverkas vinsten vidare, konstaterade utskottet, av det allmänna ränteläget, som är bestämmande för avkastningen på de subsidiära sedeltäckningstillgångarna. Utvecklingen av riksbankens vinst under senare tid finge i konsekvens därmed ses mot bakgrund av det rådande ganska höga ränteläget. Vidare kunde förändringar i vinsten uppträda genom bankens marknadsoperationer.

Med de köp och försäljningar av värdepapper, som för riksbanken utgör ett medel att genomföra dess kredit- och penningpolitiska uppgifter, kunde följa förmögenhetsvinster eller förmögenhetsförluster med betydande återverkningar på bankens vinst.

De tillgångar som balanseras mot riksbankens skuld i utelöpande sedlar och som ger en ränteavkastning utgörs till betydande del av statsobligationer och skattkammарväxlar. Riksbankens vinst kan därför, anförde utskottet, i viss utsträckning sägas bestå av från statsverket erlagda statsskuld-räntor. Om man betraktade statsverket och riksbanken som en enhet och sammanförde deras tillgångar och skulder samt därvid såge sedelutgivning-en som en form av statsupplåning, skulle följande resultat uppkomma. Den på så sätt konsoliderade »statsskulden» skulle, därest för riksbankens del endast utelöpande sedlar och däremot svarande tillgångsposter beaktades, till sitt belopp bli lika med statsskulden i riksgäldskontorets räkenskaper. Däremot skulle kostnaderna för statsupplåningen komma att reduceras med ett belopp motsvarande den del av riksbankens vinst som kunde hän-föras till sedelutgivningen.

Utskottet framhöll att det angivna betraktelsesättet inte i allt ägde giltighet beträffande riksbankens vinst. Vinstutvecklingen under senare år hade även påkallats av sådana speciella faktorer som t. ex. insättningar av medel på konton för investering i rörelse. Den förda diskussionen syntes dock tillämplig så till vida att därav framginge att frågan om disposition av överskotten från riksbankens rörelse äger ett naturligt samband med redovisningen av statsskulden och av kostnaderna för statsupplåningen. I förening med de övriga synpunkter på frågan som anförts i fullmäktiges skrivelse fann utskottet detta tala för att man vid inleverans till statsverket av överskottsmedel från riksbanken söker finna former därför, som inte medför några reala effekter utöver dem som sammanhänger med en förändring i statsskuldens storlek.

Motion vid 1966 års riksdag angående beräkningen av inkomsten från riksbanksfonden

Vid 1966 års riksdag väcktes en motion med hemställan att riksdagen vid fastställandet av riksstaten för budgetåret 1966/67 skulle upptaga inkomsten av riksbanksfonden till ett belopp av 200 milj. kr. I sitt utlåtande över motionen (nr 36) påpekade bankoutskottet att denna inkomst i riksstaten beräknats till 150 milj. kr. I vad mån den faktiska inleveransen skulle verkställas med det beräknade beloppet eller annat belopp komme, framhöll utskottet, att fastställas av 1967 års riksdag vid dess beslut om dispositionen av 1965 års bankovinst. Utslagsgivande vid avvägningen mellan inleverans till statsverket och fondering inom riksbanken av vinstmedel vore främst

behovet att inom riksbanken uppbygga reserver ävensom göra avsättningar för andra ändamål. Utskottet hänvisade till de ovan refererade principer som ansetts tillämpliga härvidlag och fann icke skäl att vid detta tillfälle föreslå en höjning av inleveransen. I en reservation, vari yrkades bifall till motionen, uttalades att det vore önskvärt med en ordning innebärande att vinstleveranserna anpassas till det faktiska resultatet och att vinstmedlen inte i stor utsträckning hålles utanför riksstaten. Riksdagen följde utskottsmajoritetens linje.

Utskottet

I likhet med bankofullmäktiges majoritet anser utskottet att av riksbankens vinst för år 1966 bör till statsverket inlevereras det belopp som i riksdagen för innevarande budgetår upptagits under inkomsttiteln Riksbanksfonden. En avsättning till kursdifferenskontot av den storlek som fullmäktige föreslagit synes angelägen för att ytterligare förstärka riksbankens reserv för mötande av förlustrisker vid handeln med valutor och värdepapper samt vid riksbankens internationella engagemang i övrigt.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor skall inlevereras till statsverket under budgetåret 1966/67;

b) ett belopp av 80 000 000 kronor skall överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 189 905 kronor 14 öre, skall kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Stockholm den 28 februari 1967

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Palm, Åkerlund, Hilding, Lundin, Nils Theodor Larsson*, Enarsson, Larfors och Stadling;

från andra kammaren: herrar Regnéll, Hagnell, Franzén i Motala, Börjesson i Glömminge, Bengtsson i Landskrona, Larsson i Umeå, Ekström i Iggesund och Löfgren.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Åkerlund, Hilding, Enarsson, Regnell, Larsson i Umeå och Löfgren, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Riksbankens bruttovinst har, såsom framgår av bankofullmäktiges förvaltningsberättelse för år 1966 (BoU:s mem. nr 1, s. 34), under det senaste året legat betydligt högre än tidigare beroende framför allt på det höga ränteläget såväl för inhemska värdepapper som för utländska valutabehållningar. Fullmäktige har utnyttjat denna situation för att göra större nedskrivningar på riksbankens värdepappersinnehav än tidigare år. Den kvarstående nettovinsten ligger likväl på en nivå som uppnåtts endast vid ett par tidigare tillfällen.

Med hänsyn till de stora nedskrivningar som skett innan nettovinsten framkom finner utskottet det icke erforderligt med en så stor avsättning till kursdifferenskontot som fullmäktiges majoritet föreslagit. Detta konto, som kraftigt reducerades år 1962 genom en avskrivning på statsverkets skuld till riksbanken och inrättandet av riksbankens jubileumsfond, kommer redan med den avsättning som förordats av reservanten inom fullmäktige att ha nått en storlek som överträffats endast under åren 1957—1961. En fortsatt snabb tillväxt av kursdifferenskontot synes snart nog kunna aktualisera en ny avskrivning av samma slag som år 1962. Vid valet mellan sådana avskrivningar med längre mellanrum och en successiv inleverans till statsverket av de vinstmedel som icke erfordras för riksbankens rörelse synes den senare metoden vara att föredraga. Med de principer för disposition av riksbankens vinst som bankofullmäktige och bankoutskottet angav år 1962 står den enligt utskottets mening i god överensstämmelse.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 200 000 000 kronor skall inlevereras till statsverket under budgetåret 1966/67;

b) ett belopp av 30 000 000 kronor skall överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 189 905 kronor 14 öre, skall kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.»